

Το σώμα στη φιλοσοφία και τη γλυπτική κατά την αρχαιότητα (Νικόλαος Γιόφτσιος, Θεολόγος)

/ [Πεμπτουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)

Την άποψη της ανάγκης εκγύμνασης και του σώματος αλλά και του πνεύματος υποστήριζαν και πολλοί αρχαίοι φιλόσοφοι. Ο Πλάτωνας πίστευε ότι η ψυχή ή αλλιώς πνεύμα του ανθρώπου ανήκει στο θείο και αιώνιο κόσμο, απ' όπου και προήλθε, σε αντίθεση με το φυσικό σώμα, που ανήκει στη φθαρτή γη. Έτσι ο Πλάτωνας έκανε τον ουσιαστικό διαχωρισμό μεταξύ πνεύματος και ύλης, χωρίς όμως να απαξιώνει το σώμα στο οποίο δίνει μεγάλη σημασία και πιστεύει ότι από μικρή ηλικία θα πρέπει να καλλιεργείται και να συμβαδίζει με την πνευματική ανάπτυξη του παιδιού. Κατ' αυτόν είναι σημαντικό να συμβαδίζει η πνευματική με τη σωματική ωριμότητα και μέσα απ' τη σωστή διαπαιδαγώγηση και των δύο επιπέδων να φτάνει ο πολίτης στην κατάκτηση του καλού και αγαθού (Lesky, 2003).

Όσον αφορά τη ψυχή ο Πλάτωνας τη διακρίνει σε τρία μέρη, το έλλογο, το θυμοειδές και το επιθυμητικό και αναγνωρίζει τρεις αρετές, τη σοφία, την ανδρεία και τη σωφροσύνη. Οι τρεις αυτές αρετές πρέπει να αναπτύσσονται αρμονικά, ώστε το λογικό μέρος της ψυχής να κυβερνά το καθαρά ψυχικό θυμοειδές μέρος,

να υπακούει σ' αυτό ως βοηθός, και τα δύο μαζί να διευθύνουν το επιθυμητικό, που αποτελεί την όρεξη. Στόχος είναι να μην εξουσιάζει το επιθυμητικό μέρος τα άλλα δυο, αφού είναι το πιο άπληστο και το κατώτερο μέρος της ψυχής. Από την αρμονική ανάπτυξη των τριών αυτών αρετών αποτελείται η δικαιοσύνη, η οποία είναι αρμονία των τριών άλλων αρετών (Φάλκος-Αρβανιτάκης, 2007)

Για τον Πλάτωνα η ψυχή αποτελεί την ίδια τη ζωή και ισοδυναμεί με την έναρξη της κάθε κίνησης και με τον ασώματο εαυτό του ανθρώπου. Ταυτίζει τη ψυχή με την Ιδέα και θεωρεί ότι επιζεί μετά το θάνατο, ενώ η τύχη της εξαρτάται από την ηθικότητα του βίου του κάθε ανθρώπου. Κατά τη διάρκεια της συνύπαρξης της ψυχής με το σώμα, η φύση προστάζει το σώμα να υπηρετεί και να υποτάσσεται στη ψυχή και αυτή να εξουσιάζει και να κατευθύνει ορθά το σώμα. Επομένως, ο Πλάτωνας τονίζει την υπεροχή της ψυχής που μοιάζει με το θείο έναντι του σώματος που μοιάζει με το θνητό στοιχείο. Το σώμα, από τη φύση του εμφανίζει ατέλειες και αδυναμίες, όπως η αρρώστια, η ασχήμια, η αναπηρία, που επιτρέπουν στο κακό το εξουσιάζει (Γοργίας, 477 b).

Το σώμα σύμφωνα με την πλατωνική θεώρηση αποτελείται από τέσσερα στοιχεία τη γη, τη φωτιά, το νερό και τον αέρα. Επομένως, εάν διαταραχτούν τα συστατικά στοιχεία του σώματος, θα προκαλέσουν σωματικές ασθένειες. Επίσης, είτε η έλλειψη είτε η υπεροχή κάποιου στοιχείου, μπορεί να προκαλέσει επιπλοκές στην υγεία (Τιμ. 82 α). Ο Πλάτωνας υποστηρίζει ότι η ψυχή ασθενεί λόγω της συνύπαρξής της με το σώμα και πιο συγκεκριμένα, κατηγορεί το τις τάσεις που έχει το σώμα, ως υπεύθυνες για τις ψυχικές ασθένειες (Φαίδων, 79 α.).

Την ίδια άποψη έχει αρχικά και ο Αριστοτέλης ο οποίος υποστηρίζει τη στο ανθρώπινο σώμα είναι η φυλακή της ψυχής (Ηθικά Ευδήμια). Στο έργο του όμως Περί Ψυχής θα αλλάξει γνώμη και θα αντικρούσει τις απόψεις του Πλάτωνα. Πιο συγκεκριμένα, θα διατυπώσει την άποψη ότι η ψυχή αποτελεί την εντελέχεια του ζωντανού σώματος, ενώ το σώμα είναι η ύλη. Αποδεσμεύεται από τον ιδεαλισμό του Πλάτωνα, υποστηρίζει την αδιάρρηκτη σχέση σώματος και ψυχής και την οριστική εξαφάνιση τους μετά το θάνατο (Φάλκος-Αρβανιτάκης, 2007).

Όπως αποδεικνύεται στις φιλοσοφικές συζητήσεις της κλασικής εποχής, το σώμα και η ψυχή βρίσκονται συχνά στο επίκεντρο, διερευνώντας την ανταγωνιστική και παραπληρωματική τους σχέση και αναγνωρίζοντας εν τέλει την ενότητά τους μέσα από τη σύλληψη του σώματος ως ολότητας. Πιο συγκεκριμένα το ανδρικό γυμνό σώμα καθιερώνεται ως το εμβληματικό πρότυπο του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού και το διακριτικό γνώρισμα του αρχαίου ελληνικού τρόπου ζωής, ενσαρκώνοντας φυσικά και ηθικά ιδανικά. Η τέλεια αρμονία των έργων τέχνης που το απέδωσαν αποτελεί σημαντική κληρονομιά της κλασικής παράδοσης, που διαμόρφωσε τα πρότυπα του δυτικού κόσμου ως προς την απόδοση της ανθρώπινης μορφής και επηρέασε καθοριστικά τις αντιλήψεις ως προς την έννοια του ωραίου (Μάνος, 1999).

Πρέπει να αναφερθεί ότι το ανθρώπινο σώμα και η γυμνή παρουσίαση του απασχόλησε αρκετούς καλλιτέχνες και υπήρξε κεντρικό θέμα μελέτης τους. Η καλλιτεχνική αυτή τάση εφευρέθηκε και εισήχθη στην τέχνη από τους Έλληνες τον 5ο αιώνα π.Χ. (Clark, 1956).

Όσον αφορά την εξέλιξη της γλυπτικής στην Αρχαία Ελλάδα, αυτή ξεκινάει με τους Κούρους και τις Κόρες κατά την αρχαϊκή περίοδο. Οι Κούροι ήταν αγάλματα γυμνών αντρών ενώ οι Κόρες ήταν αγάλματα κοριτσιών τα οποία όμως ήταν ντυμένα με χιτώνες (Steward 1997). Οι Κούροι ακολουθούσαν μια τυπολογική εμφάνιση έχοντας τα χέρια τους κολλημένα στις πλευρές του σώματος τους με συμμετρία. Το ένα πόδι τους ήταν πάντα πιο μπροστά από το άλλο. Τα αγάλματα αυτά ήταν μεγάλα σε μέγεθος και επιβλητικά. Στο πρόσωπο τους διαγραφόταν ένα ήρεμο μειδίαμα γνωστό και ως «αρχαίο μειδίαμα» (Clark, 1956).

Η τέχνη αλλάζει κατά την κλασσική περίοδο όπου στόχο πλέον του καλλιτέχνη, γλύπτη ή ζωγράφου, δεν αποτελεί η πιστή απεικόνιση του μοντέλου (Steward 1997). Λόγω του ότι το θέμα του γυμνού κυριαρχεί αυτή την περίοδο ο καλλιτέχνης δεν επιθυμεί να αποδώσει πιστά στο έργο το ότι βλέπει γιατί το θέαμα τότε θα μπορούσε να είναι δυσάρεστο λόγω των μικρών ή μεγάλων ατελειών που θα μπορούσε να έχει ένα σώμα. Συνεπώς ο στόχος του δημιουργού ήταν να αποδώσει ένα σώμα στην τέλεια μορφή του, παραποιώντας τα ατελή χαρακτηριστικά του. Πιο συγκεκριμένα, ο καλλιτέχνης αναλαμβάνει το ρόλο του διορθωτή της φύσης, με αποτέλεσμα οι έννοιες της τέχνης και της φύσης να καθίστανται αλληλένδετες μεταξύ τους.

Ο καλλιτέχνης δεν αναπαριστά αυτό που βλέπει σε ποσοστό εκατό τοις εκατό.

Αυτό που κάνει στην πραγματικότητα είναι να λαμβάνει από κάθε άνθρωπο τα όμορφα χαρακτηριστικά και να τα εξαντλεί. Τα χαρακτηριστικά τα οποία δεν είναι όμορφα τα εξετάζει και τα διαμορφώνει υπό το πρίσμα του καλλιτεχνικού του πνεύματος. Εδώ πρέπει να σημειωθεί ότι το κάλλος και συγκεκριμένα το σωματικό έπαιζε σημαντικό ρόλο στην κλασσική Ελλάδα του 5ου αιώνα π.Χ. Υπήρχε μια γενικότερη στάση υπέρ της υγείας και τη ομορφιάς του σώματος γεγονός το οποίο γίνεται φανερό από την συμμετοχή των αρχαίων Ελλήνων της κλασσικής εποχής στα γυμναστήρια, στις παλαίστρες και στους αθλητικούς αγώνες όπως αναφέρθηκε και πιο πάνω. Δεν πρόκειται για μια ρηχή και φτηνή αξία καθώς για σημαντικούς φιλοσόφους όπως ο Αριστοτέλης, το κάλλος και η αλήθεια είναι ταυτόσημες έννοιες (Steward 1997).

[Διαβάστε ολόκληρη τη μελέτη εδώ](#)